

Сусвет кроснаў

Напрыканцы мінулага года ў Выдавецкім доме «Беларуская навука» пабачыла свет новае грунтоўнае даследаванне кандыдата мастацтвазнаўства Вольгі Лабачэўскай «Беларускі народны тэкстыль: мастацкія асновы, узаемасувязі, навадзі». Першым і надзвычай значным поспехам выдання можна лічыць перамогу ў адной з намінацый Нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі»: даследаванне было прызнана лепшым навукова-папулярным выданнем 2013 года.

— Кніга адметная тым, што яна прысвечана тэкстылю ў цэлым. Раней выходзілі асобныя даследаванні, прысвечаныя беларускім ручнікам, беларускаму народнаму касцюму. А тут пад тэкстылем разумеюцца і мастацкія тканіны абрадавага прызначэння, і традыцыйны касцюм, — распавядае Вольга Лабачэўская. — Нельга асобна вылучыць касцюм, кашулю вышываную, тканую, з арнаментам, ручнік, сказаць, што яны паміж сабой па-мастацку не звязаныя. Каноны іх стварэння і ўпрыгожання заўсёды фарміраваліся і развіваліся ў агульных полкультуры і традыцыі. Як мастацтвазнаўцу мяне цікавілі працэсы, што адбываюцца ў гэтым відзе народнай творчасці: як змяняецца арнамент, колеры, якія тэхнікі з’яўляюцца, якія тэндэнцыі ўплываюць на развіццё ўсіх тканін. Мне было цікава паглядзець, якія працэсы адбываюцца ў развіцці беларускага

тэкстылю менавіта ў XX ст., калі імкліва змяняецца сам тып традыцыйнай культуры беларусаў, калі парушаюцца асновы сялянскай традыцыйнай культуры.

Але каб адказаць на пытанне «што змянілася?», даследчыцы напачатку патрэбна было вызначыць, што такое канон, дзякуючы існаванню якога можна казаць пра беларускі стыль. І ўжо зыходзячы з гэтага этнамастацкага канона паспрабаваць зразумець, што ўплывала на развіццё беларускіх мастацкіх тканін, арнаментыкі, колеру, якія новыя рысы з’явіліся ў наш час. Кніга даказвае: змянілася шмат. В. Лабачэўская распавяла, што пачас экспедыцый яна заўважыла некаторыя адметнасці: сёння жанчына ў святочны дзень на покуці павесіць не бабулін стары бела-чырвоны ручнік з геаметрычным арнаментом, а каларовы, вышыты гладзю, які ёй больш падабаецца. А ложкак будзе засцелены яркім каляровым дываном ці вышыванай поспілкай з кветкамі.

У аснову даследавання пакладзена фактура, сабраная падчас многіх экспедыцый: уласны вялікі архіў аўтаркі, што складваўся цягам больш як чвэрці стагоддзя, куды ўвайшлі фотаздымкі касцюмаў, тканін, ручнікоў, інтэр’ераў, зробленыя ў розных кутках краіны. Важнай крыніцай матэрыялу сталі музеі, дзе сабраны лепшыя ўзоры

народнага тэкстылю — не абавязкова вялікія, рэспубліканскія, ці абласныя. Цікавыя экспанаты захоўваюцца і ў маленькіх школьных музейчыках, раённых краязнаўчых музеях. Адзінкавыя рэчы часам падказвалі даследчыцы новы кірунак пошукаў. Акрамя таго, выкарыстоўваліся беларускія калекцыі, што захоўваюцца ў Літве, Польшчы, Расіі, ва Украіне, а таксама фотаздымкі пачатку XX ст.

— Творчасць вясковых майстрых, чыя маці, бабулі, прабабулі таксама былі праллямі, ткачыхамі, звязаная з радавой традыцыяй, сягае сваімі каранямі ў міфы, — разважае Вольга Аляксандраўна. — Бо тканіна, аснова, матэрыял — гэта паняцці, што нас злучаюць з пачаткам усведамлення чалавекам свайго месца ў свеце, законаў, па якіх сусвет пабудаваны. Мы самі часам не разумеем, наколькі гэта глыбока: сялянскія кросны — своеасаблівая мадэль светабудовы. Спадзяюся, што кніга падштурхне і маладых даследчыкаў да пошуку новых тэм, прымусіць больш пільна паглядзець на працэсы сучаснага развіцця народнай творчасці. Мастацкі ідэал змяняецца: у пачатку кнігі можна пабачыць шмат фотаздымкаў чырвона-белыя вырабаў, а ў канцы выдання на выявах — больш яркавых колераў, а замест геаметрычнага з’яўляецца паліхромны кветкавы арнамент.

Сёння абуджаецца цікавасць да рамёстваў. Тканінамі і майстэрствам ткацтва цікавяцца як беларускія, так і замежныя навукоўцы, маладыя дзяўчаты вышываюць сабе строі, ткуць, але за гэтым стаіць не проста майстэрства ткацтва і вышыўкі, але і светапогляд. Таму, як лічыць даследчыца, навучаць рамёствам, аднаўляць іх патрэбна разам з фарміраваннем адметнага светапогляду, разуменнем таго, што «цягнецца» ў культуры за рамёствамі, ручніком, вясельнай кашуляй. Менавіта ў гэтым можа дапамагчы новае выданне.

Чэслава ПАЛУЯН